

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS
A MAGY. NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS
KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL
AZ 1908. ÉV ELSŐ NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 3360 db, ajándék útján 155 db, vétel útján 211 db, összesen 3726 db nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példány czímén beérkezett: alapszabály 362 db, egyházi körlevél 83 db, műsor 384 db, hivatalos irat 236 db, perirat 12 db, gyászjelentés 1796 db, falragasz 1743 db, színlap 2400 db, zárszámadás 245 db, vegyes 702 db, összesen 7963 db apró nyomtatvány.

Vételre fordított 3394 korona 80 fillér, 210 márka 20 pfennig, 198 franc 35 cm., 19 lira 95 cm.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: Áldássy Antal, gr. Andrássy Dénes München, Bán Aladár (2 db), Bánki Donát, Budapesti tud. egyetem bölcsészeti-kari dékánja (62 db), Czóbel István Késmárk, Deaky Lóránt Kolozsvár, Dunamelléki ref. egyházkerület D. Vezseny (2 db.), Első magyar ált. biztosító társaság, Fejérpataky László (3 db), Főegyházmegyei hivatal Eger, Főegyházmegyei hivatal Kalocsa, Főegyházmegyei hivatal Zágráb, Főrendiházi iroda (11 db), Führer J. Helvey Lajos Cleveland, Herczegprimási iroda Esztergom, Hist. Verein für Steiermark Graz, báró Hornig Károly Veszprém, Horváth Géza, Kais. Akademie der Wissenschaften Wien (5 db), Képviselőházi iroda (6 db), Kereszty István, Kollányi Ferencz, Laendler Pál, Magántisztviselők orsz. szövetsége, M. kir. állami számvevőszék elnöke, M. kir. belügyminiszterium, M. kir. orsz. meteorológiai s földmérő intézet, M. kir. statisztikai hivatal (4 db),

M. Nemzeti Múzeum irodája, M. ornithológiai központ, M. Tudományos Akadémia, Melich János, Nägele Ervin Stuttgart, Ortway Tivadar, Óváry Lipót, Peaslee John Cincinnati, Petrov A. St. Petersburg, Pór Antal Esztergom, Sohár László, Statist. Central-Kommission Wien (2 db), Szádeczky Lajos Kolozsvár, Szalay Imre (3 db), Széchényi-Társulat Szatmár (2 db), Széký Géza Gerjen, id. Szinnyei József, Tomacsek György Wien (5 db), Újhelyi József, Vajda Viktor, Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium, Venetianer Lajos Újpest, Vértesy Jenő, Wlassics Gyula.

Nevezetesebb szerzemények: 1. A' magyar szollásnak módgyáról. (XVII. századi nyomtatvány; 80 korona). 2. Mikolai Hegedüs János: A mennyei igazságnak tüzes oszlopa. Szeben, 1665. (3 mk. 3. Régi úri méltósággal fénlő . . . Bánffy György . . . halotti emlékezete. Kolozsvár, 1709. (250 kor.).

A könyvtár helyiségeiben a lefolyt évnegyedben 9458 egyén 28.953 kötet nyomtatványt használt; kölcsönzés útján pedig 694 egyén 1128 kötetet.

A lefolyt negyedévben 2368 munka osztályoztatott, a melyekről összesen 3138 czédula készült. Kötés alá készítettett 457 munka 613 kötetben.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ezen idő alatt 608 csomag érkezett; ugyaninnen 357 levél expedialtattott, a miből 129 reklamálás volt. Az 1897. XLI. tvczikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás megindítása 4 esetben kéretett.

II.

A *kézirattár* ajándék útján 3 db irodalmi levéllel, — vétel útján pedig 56 kézirattal, 43 kötet levéllel és 1 irodalmi levéllel gyarapodott. A gyarapodás darabszáma 103.

Ajándékozó dr. Rexa Dezső volt, a ki Rummy Györgynek 3, Gamauf Teofilhez intézett levelét ajándékozta intézetünknek.

Vételre összesen 1821 korona 45 fillért fordítottunk. A vásárolt anyagból különösen ki kell emelnünk Liszt Ferencz egy levelét, melyet 1873 május 7-én írt Augusz báróhoz, továbbá néhai Sólyom—Fekete Ferencz 36 kötetnyi hagyatékát, Nagy Iván hagyatékából az ő nagyszabású családtörténeti gyűjteményét, mely sok tekintetben kiegészíti Magyarország családai című művét, Nagy Iván 7 kötetnyi irodalmi levelezését, mely számos jelesünktől tartalmaz ismeretlen leveleket (pl. Madách Imrétől is), a felsőbükii Nagy Pálhoz intézett levélkötetet és Csato Pál levelezését.

Ez évnegyedben is folytattuk a régi, majd az új szerzemények fokozatos feldolgozását és az új bútorzással kapcsolatos áthelyezési munkálatokat.

Az évnegyed folyamán 7 esetben kölcsönöztünk ki 8 kéziratot és 32 kutató használt 85 kéziratot és 13 darab irodalmi levelet.

III.

A *hirlaptár* gyarapodása: *A*) köteles példány 271 évfolyam, 75,861 szám (és pedig csomagban, nyomdai kimutatással 169 évf., 61,660 sz., számonként érkezett 202 évf., 14.201 sz.); *B*) ajándék (áttétel a könyvosztályból) 1 évf., 1 szám; *C*) vásárlás 8 évf., 210 sz. (amerikai magyar lapok, Erdős Miklóstól, 70 kor. 24 fill.).

A hirlaptárban 1122 olvasó 2190 kötetet, házon kívül 15 olvasó 59 kötetet, összesen tehát 1137 olvasó 2249 kötetet használt.

Czéduláztatott 194 évfolyam, közte új lap 5. Átnézetett 359 évf. 63,153 száma.

A nyomdai kimutatásokkal érkezett példányok a növedéknaplóba, illetőleg a nyilvántartó czédulákra vezettettek. A számonként érkezett hirlapok is hetenkint összegeztettek és betűrendben elhelyeztettek. A csomagküldeményekben hiányzó hirlapszámok azonnal reklamáltattak és följegyeztettek.

A czédulakatalogus 50 új tokba rendeztetett át.

IV.

A *levéltár* az elmúlt évnegyedben vétel útján 1072 db, ajándék útján 883 db, összesen 1955 db.-bal szaporodott, azonkívül néhai Nagy Iván és dr. Solyom-Fekete Ferencznek néhány ezer darabra rúgó oklevélgyűjteményével, melyek darabszáma csak a gyűjtemények feldolgozása után lesz pontosan kitüntethető s azért a fenti összegezésben nem fordul elő.

Vételre fordítottatott 7323 korona és 30 márka.

A családi levéltárak száma a lefolyt évnegyedben nem gyarapodott, úgyszintén a már letéteményezett levéltárak állaga sem bővült.

Ajándékaikkal Szalay Imre múzeumi igazgató, Irinyi Csaba, Halaváts Gyula, herczeg Odescalchi Arthúr, Tabódy József, id. Szinnyei József, Schlöger József és egy ismeretlen egyén gyarapították a levéltár anyagát.

A törzsgyűjtemény gyarapodásából a középkori iratok csoportjára esik 68 db, a középkori másolatokéra 58 db, az újkori iratokéra 901 db, az 1848/49-es iratokéra 205 db, a czimereslevelek csoportjára 65 db, a gyászjelentéseikére 655 db, a fényképek csoportjára 3 db.

Az évnegyed szerzeményei közül kiemelendők a Nagy Iván és Solyom—Fekete-féle gyűjtemények, mind számukra, mind pedig

tartalmukra nézve. Nagy Iván gyűjteménye az egyes magyar nemes családok történetére tartalmaz rendkívül gazdag és beces anyagot a XIV—XIX. századból, nemkülönben saját személyére és családjá történetére is. A gyűjtemény oklevélanyaga értékes kiegészítésül szolgál Nagy Iván monumentális munkájához, a Magyarország eredeti kézírata a gyűjteménnyel szintén megvétellett és a kézírattári osztályban nyert elhelyezést. Ugyanoda tételtek át a gyűjteményben lévő, Nagy Ivánnak a különböző levéltárakban eszközölt másolatai is.

A Sólyom—Fekete gyűjtemény értékes voltát az a körülmény adja meg, hogy e gyűjtemény, főleg annak középkori része Erdélyországra, első sorban Hunyad vármegyére vonatkozik. Elsőrangú darabjai e gyűjteménynek azok az oklevelek, a melyek a Hunyadi-házra vonatkoznak, köztük a legrégebbek 1366, 1380 és 1414. évekből. Rendkívül becesek e gyűjteménynek mintegy 10 darabra rúgó oláh oklevelei a XVI—XVIII. századból, melyek a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak. A gyűjteménynek beces részét a Sólyom—Fekete Ferencz által különböző erdélyi családi levéltárakból, mint pl. a Kendeffi, a Gyulay stb. levéltárakból vett másolatok, úgyszintén a Hunyad vármegyére vonatkozó és a hunyadmegyei családok levelesládáiból általa készített másolatok alkotják, melyek Sólyom—Fekete levelezésével együtt a Kézirattárnak adattak át. Mind a Nagy Iván-, mind a Sólyom—Fekete-gyűjtemény nagy számmal tartalmaz czímeres leveleket és nemesi iratokat, melyek az alábbi jegyzékben vannak felsorolva.

A czímeres levelek és nemesi iratok csoportja a következő darabokkal gyarapodott:

1. 1417. szeptember 29. Konstancz. Zsigmond király czímeres levele Boda Timót részére, a szöveg és czímerkép egyszerű másolata.
2. 1421. márczius 28. Znaim. Zsigmond király czímeres levele Pérchy Mihály fia Benedek és társai részére.
3. 1422. szeptember 17. Nürnberg. Zsigmond király czímeres levele Leszteméri Inre részére.
4. 1430. július 11. Konstancz. Zsigmond király czímeres levele a Jablonowai Buthor család részére, a szöveg és czímerkép egyszerű másolata.
5. 1506. október 28. Buda. II. Ulászló czímeres levele Baasi György részére.
6. 1573. június 26. Gyulafejérvár. Báthory István czímeres levele Nagy András és társai részére.
7. 1598. február 18. Gyulafejérvár. Báthory Zsigmond czímeres levele Kőrösbányai Bailla Péter részére.
8. 1592. április 3. Prága. II. Rudolf czímeres levele Iwchych Mátyás részére.
9. 1602. szeptember 9. Prága. II. Rudolf czímeres levele Szőlősy Mihály részére.
10. 1605. június 24. Kassa. Bocskai István czímeres levele Bélteki Vidas István és Bélteki Jósa András részére.
11. 1609. január 31. Bécs. II. Mátyás czímeres levele Pápay János részére.
12. 1621. május 28. Bécs. II. Ferdinánd czímeres levele Bácsy Bol-

dizsár részére. 13. 1621. november 30. Magyar-Bród. Bethlen Gábor címeres levele Pálffy János részére. 14. 1621. december 15. Magyar-Bród. Bethlen Gábor címeres levele Baranyay, másképp Horváth János részére. 15. 1623. márczius 14. Pozsony. Rudinszky Márton czimerkérő folyamodványa. 16. 1623. . . . augusztus Gyulafejérvár. Bethlen Gábor címeres levele Mindszenti István részére. 17. 1624. A Cheósy család címeres levelének kivágott címerképe. 18. 1630. február 9. Gyulafejérvár. Brandenburgi Katalin címeres levele Liscovai Liszkói János deák részére. 19. 1643. november 22. Gyulafejérvár. I. Rákóczi György címeres levele Miklós, másképp Kissólymosi Ferencz részére. 20. 1647. január 2. Váradvára. I. Rákóczi György címeres levele Kálmán Miklós részére. 21. 1647. szeptember 28. Gyalu. I. Rákóczi György címeres levele Pázkota Márton részére. 22. 1648. márczius 25. Gyulafejérvár. I. Rákóczi György címeres levele Dekuczián László részére. 23. 1649. február 6. Szempecz. Pozsony vármegye nemesi bizonyítványa Egyházasfalvai Nagy István részére. 24. 1649. június 26. Déva. II. Rákóczi György címeres levele Bálványosváraljai György részére. 25. 1650. április 7. Gyulafejérvár. II. Rákóczi György címeres levele Kis János részére. 26. 1657. május 29. Losonc. Nógrád vármegye nemesi bizonyítványa Szabó, másképp Horváth Mihály részére. 27. 1659. augusztus 8. Gyulafejérvár. Barcsai Ákos címeres levele Ferencz Tamás részére. 28. 1664. május 16. Gyulafejérvár. Apafi Mihály címeres levele Thordai Pálffy János részére. 29. 1665. július 20. Radnóth vára. Apafi Mihály címeres levele Boge Péter részére. 30. 1666. június 27. Bécs. I. Lipót címeres levele Fügei András, másképp Gecze János részére. 31. 1667. július 1. Füle. Heves és Külső-Szolnok nemesi bizonyítványa Helle György részére. 32. 1667. augusztus 24. Radnóth vára. Apafi Mihály címeres levele Nagy Jakab részére. 33. 1673. január 2. Gyulafejérvár. Apafi Mihály címeres levele Vállya Miklós részére. 34. 1675. december 21. Gyulafejérvár. Apafi Mihály címeres levele Kovács Mihály részére. 35. 1676. május 19. Füle. Nógrád vármegye nemesi bizonyítványa Benkó Mihály részére. 36. 1676. szeptember 25. Gyulafejérvár. Apafi Mihály címeres levele Kovács, másképp Régeni János részére. 37. 1677. május 31. Füle. Nógrád vármegye nemesi bizonyítványa Báltaszéki Szabó Lukács részére. 38. 1680. szeptember 15. Gyulafejérvár. Apafi Mihály címeres levele Nánási Kovács Gáspár részére. 39. 1684. szeptember 21. Gyulafejérvár. Apafi Mihály címeres levele Barabás János részére. 40. 1682. február 10. Füle. Nógrád vármegye nemesi bizonyítványa Felsőgyőri Nagy János részére. 41. 1655. április 4. Fogaras. Apafi Mihály címeres levele Szabó, másképp Somlyai Mihály részére. 42. 1694. július 18. Bécs. I. Lipót címeres levele Gebhard Márton részére. 43. 1694. szeptember 22.

Neméskér. Sopron vármegye nemesi bizonyítványa a Gebhard család részére. 44. 1698. márczius 20. Bécs. I. Lipót czimeres levele Ródl János részére. 45. 1700. július 10. Bécs. I. Lipót czimeres levele Gálfalvi, másképp Harcsói Iszlai János részére. 46. 1700. július 10. Bécs. I. Lipót czimeres levele Gálfalvi, másképp Siketfalvi Iszlai Gergely részére. 47. XVII. századi évnélküli Dienes Gergely czimerkerő folyamodványa. 48. XVII. századi évnélküli Szentmiklóssy Benedek czimerkerő folyamodványa. 49. 1701. február 20. Bécs. I. Lipót czimeres levele Urbány András részére. 50. 1701. május 21. Besztercebánya. Zólyom vármegye nemesi bizonyítványa az Urbány család részére. 51. 1705. szeptember 12. Millnitz Vitus czimerkerő folyamodványa. 52. 1715. augusztus 29. Bécs. III. Károly czimeres levele Szentsimoni, másképp Csatószegi id. Csató János részére. 53. 1726. április 16. Bécs. Miszleniczky János czimerkerő folyamodványa. 54. 1716. április 30. Losoncz. Nógrád vármegye nemesi bizonyítványa Nagy György részére. 55. 1719. szeptember 18. Bécs. Gelle Ferencz és János czimerkerő folyamodványa. 56. 1728. július 5. Grác. Mátyás Antal udv. kancelláriai expeditor bizonyítványa a Gebhard család nemességéről. 57. 1737. május 8. Pest vármegye nemesi bizonyítványa a Stettner család részére. 58. 1741. október 28. Pozsony. Mária Terézia czimeres levele Folly Gábor részére. 59. 1744. augusztus 18. Székesfejérvár. Fejér vármegye nemesi bizonyítványa a Szalay család részére. 60. 1764. márczius 18. Zalaegerszeg. Zala vármegye nemesi bizonyítványa Szabó János részére. 61. 1772. július 28. Besztercebánya. Zólyom vármegye nemesi bizonyítványa Urbány Ferencz részére. 62. 1790. november 18. Pozsony. II. Lipót czimeres levele Sala Mihály részére. 63. 1806. szeptember 20. Balassagyarmat. Nógrád vármegye nemesi bizonyítványa a Nagy család nemességéről, 64. 1812. december 9. Várad-Olaszi. Bihar vármegye nemesi bizonyítványa Csató Mihály részére. 65. 1819. november 20. Balassagyarmat. Nógrád vármegye nemesi bizonyítványa Nagy József részére.

A lefolyt évnegyedben 49 kutató 15.058 db iratot használt. Kikölesönöztetett 6 tétvényen 165 irat, 7 iratsomó, 15 fényképlemez és 1 fénykép.

A rendes gyarapodás feldolgoztatott, kivéve a Nagy Iván és Súlyom—Fekete-féle gyűjteményeket, melyek rendezése jelenleg folyamatban van. Folytatott a Szunyogh-levéltár rendezése, a mely azonban az előbbi két gyűjtemény feldolgozása miatt félbehagyatott. Befejeztetett a levéltár törzsgyűjteményének ritkítása és a karzati fiókokban végleges elhelyezése. Megjegyzendő, hogy a levéltári gyakornokok közül az egyik folyó évi január 1-vel a levéltárból eltávozott és helye eddig még nem töltetett be, mely körülmény a levéltári munkálatok gyorsabb végzését nagyban hátráltatta.